

Μαρούσι, 10/09/2010
Α.Π.: 1462

Προς: Όλα τα Πανεπιστήμια, ΤΕΙ και
Ερευνητικά Κέντρα της χώρας

Ανακοίνωση για τα προγράμματα Θαλής και Αρχιμήδης

Τα προγράμματα ΘΑΛΗΣ και ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ είναι δύο από τα μεγαλύτερα προγράμματα έρευνας που έχουν χρηματοδοτηθεί από την Ελληνική Κυβέρνηση μέσω των Ευρωπαϊκών κονδυλίων. Ο συνολικός προϋπολογισμός τους φτάνει τα 140 εκ. €.

Όσοι παρακολουθούν τα χρηματοδοτούμενα μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης προγράμματα στην χώρα έχουν αντιληφθεί ότι διαχρονικά η έμφαση δίνεται στην απορροφητικότητα και όχι στην ποιότητα. Το άγχος για την απορροφητικότητα οδηγεί σε βιαστικές προκηρύξεις και σε γρήγορες αξιολογήσεις ώστε να αρχίσει η απορρόφηση των κονδυλίων.

Όσον αφορά την έρευνα, η πρακτική αυτή έχει εξαιρετικά αρνητικά αποτελέσματα. Δεν είναι τυχαίο ότι, κατ' εκτίμηση στελεχών της ΓΓΕΤ, τα τελευταία είκοσι χρόνια έχουν χρηματοδοτηθεί περίπου 3000 προγράμματα χωρίς παραδοτέα που σχετίζονται με εφαρμοσμένη έρευνα. Δεν είναι επίσης τυχαίο ότι με τις προδιαγραφές της προκήρυξης του προγράμματος Ηράκλειτος Ι, είναι σήμερα τα Πανεπιστήμια ουσιαστικά υποχρεωμένα να χορηγήσουν διδακτορικά στους υποτρόφους του προγράμματος που δεν ολοκλήρωσαν την διατριβή γιατί διαφορετικά οι υπότροφοι αυτοί θα πρέπει να επιστρέψουν τα χρήματα. Κινδυνεύουμε έτσι, αντί να χρηματοδοτούμε την εκπόνηση ποιοτικών διδακτορικών, να καταλήξουμε να απονέμουμε διδακτορικά επειδή τα έχουμε χρηματοδοτήσει. Θα προστεθούν έτσι διδάκτορες στο ήδη υπάρχον επιστημονικό προσωπικό με πτυχία αμφίβολης ποιότητας που θα είναι κατάλληλα μόνο για να προσθέσουν μόρια στις διάφορες αξιολογήσεις του Δημοσίου.

Η κρίση που περνάει η χώρα μας μάς έχει αναγκάσει να ξανασκεφτούμε τις πρακτικές εκείνες που οδήγησαν στην υπάρχουσα κρίση και να προσπαθήσουμε να τις αλλάξουμε.

Μία από αυτές τις πρακτικές είναι η ακολουθούμενη στην έρευνα. Αν η χώρα μας δεν αποκτήσει αξιόπιστες διαδικασίες αξιολόγησης των ερευνητικών προτάσεων και των αποτελεσμάτων της έρευνας, θα παραμείνει στην κατώτερη κλίμακα των αξιολογήσεων με κάποιες λαμπρές εξαιρέσεις που θα οφείλονται στις ικανότητες και το ενδιαφέρον των ίδιων των ερευνητών και όχι στην βοήθεια που αυτοί παίρνουν από το Ελληνικό Κράτος.

Καθοριστική για την ποιότητα της έρευνας μιας χώρας αλλά και οποιουδήποτε οργανισμού είναι η αξιολόγηση κάθε πρότασης. Αποτελεί το σημαντικότερο μέρος μιας διαδικασίας για χρηματοδότηση ερευνητικών προτάσεων. Αν η αξιολόγηση μιας υποβληθείσας πρότασης δεν είναι αξιόπιστη και ουσιαστική, τότε και η αξιολόγηση του αποτελέσματος της έρευνας, σε σχέση με τους στόχους που αυτή έθετε, καθίσταται προβληματική.

Τα προγράμματα ΘΑΛΗΣ και ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Η προκήρυξη των προγραμμάτων αυτών έγινε λίγο πριν από τις εκλογές του Οκτωβρίου του 2009 χωρίς να έχει προβλεφθεί μια αδιαμφισβήτητη αξιοκρατική διαδικασία ουσιαστικής αξιολόγησης των προτάσεων, αλλά μόνο με μία επιφανειακή διαδικασία κρίσης.

Η μέχρι σήμερα ακολουθούμενη πρακτική

Η μέχρι σήμερα πρακτική αξιολόγησης προτάσεων που έχουν υποβληθεί στο πλαίσιο χρηματοδότησης από την ΕΕ, είναι η κατάρτιση ενός καταλόγου αξιολογητών μετά από δήλωση όσων ενδιαφέρονται να αξιολογήσουν προγράμματα, ανεξάρτητα από εμπειρία ή καταλληλότητα και στην συνέχεια η συγκέντρωση όλων των αξιολογητών σε μια αίθουσα

ξενοδοχείου και η κατανομή σε αυτούς των υπό αξιολόγηση προτάσεων, με την προϋπόθεση φυσικά ότι δε συμμετέχουν οι ίδιοι στις προτάσεις αυτές.

Ειδικά το πρόγραμμα ΘΑΛΗΣ όμως, είναι ένα τεράστιο πρόγραμμα με εξαιρετικά υψηλή χρηματοδότηση 120.000.000€. Με δεδομένο ότι έχουν υποβληθεί περίπου 1500 προτάσεις, με πολλούς ερευνητές να συμμετέχουν σε περισσότερες από μία προτάσεις, είναι φυσικό ότι οι περισσότεροι ενεργοί ερευνητές στον ελληνικό χώρο θα συμμετέχουν σε κάποια πρόταση. Με την υφιστάμενη πρακτική επομένως, το πιθανότερο είναι ότι οι αξιολογητές που θα επιλέγονταν από την Ελλάδα με την συνήθη πρακτική θα αξιολογούσαν ουσιαστικά τις ανταγωνιστικές τους προτάσεις. Θα υπήρχε δηλαδή μια σύγκρουση συμφερόντων. Είναι επομένως αδύνατο αλλά και ακαδημαϊκά μη ορθό να ακολουθηθεί η συνήθης αυτή πρακτική.

Δεν είναι επίσης εφικτό να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά Έλληνες επιστήμονες από το εξωτερικό, δεδομένου ότι, με τον σημερινό τρόπο υποβολής τους, πρόκειται για προτάσεις έκτασης 150-200 σελίδων, κάτι που καθιστά αδύνατο να ζητηθεί από αξιολογητή να αξιολογήσει περισσότερες της μιας πρότασης. Θα πρέπει ακόμη να ληφθεί υπόψη ότι οι προτάσεις αυτές είναι άκρως ανταγωνιστικές και η διαδικασία εξαιρετικά επιλεκτική. Με δεδομένο ότι έχουν υποβληθεί περίπου 1500 προτάσεις και ο μέγιστος προϋπολογισμός κάθε πρότασης είναι 600.000€, εκτιμάται ότι το συνολικό αιτηθέν ποσόν για το πρόγραμμα ΘΑΛΗΣ υπερβαίνει τα 750εκ€. Με βάση τα οικονομικά στοιχεία υπολογίζεται ότι, ακόμα και με τις καλύτερες προϋποθέσεις, δεν πρόκειται να χρηματοδοτηθούν περισσότερες από 200 προτάσεις. Αυτό δείχνει και το μέγεθος της ανταγωνισμού που θα υπάρξει και την ανάγκη για την καθιέρωση διαδικασιών που ακολουθούν τις ανάλογες διεθνείς πρακτικές.

Είναι φυσικό λοιπόν, ο ανταγωνισμός που το πρόγραμμα προκαλεί, σε συνδυασμό με τις αδυναμίες που αναφέρθηκαν, να καθιστά επιτακτική την ανάγκη εναλλακτικού τρόπου αξιολόγησης των προτάσεων.

Αυτό, οδήγησε την Πολιτική Ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας να υιοθετήσει δοκιμασμένες πρακτικές από το εξωτερικό και να ζητήσει από τους έχοντες υποβάλει πρόταση να υποβάλουν μία σύνοψη της πρότασής τους στα Αγγλικά σε ηλεκτρονική μορφή και σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας (ERC). Σύμφωνα με τις πρακτικές του ERC, γίνεται μια πρώτη αξιολόγηση των προτάσεων με βάση τις συνόψεις που έχουν υποβληθεί και αποφασίζεται αν η κάθε πρόταση θα προχωρήσει σε μια δεύτερη φάση αναλυτικότερης και ανταγωνιστικής αξιολόγησης ή θα απορριφθεί. Με αυτόν τον τρόπο, μειώνεται σημαντικά και η γραφειοκρατία αλλά και οδηγούνται σε συγκριτική και ανταγωνιστική αξιολόγηση οι καλύτερες προτάσεις.

Για την υποβολή των περιλήψεων στα αγγλικά έχουν διατυπωθεί μια σειρά από ενστάσεις και προβληματισμοί. Η σημαντικότερη από αυτές, και ίσως ουσιαστικότερη, αναφέρεται στην καθυστέρηση ολοκλήρωσης της διαδικασίας.

Είναι γεγονός ότι υπάρχει κάποια καθυστέρηση. Υπήρξαν, όμως, και σημαντικά γεγονότα που οδήγησαν στην καθυστέρηση αυτή, όπως η αλλαγή στον αρχικό σχεδιασμό που περιέλαβε και τα ερευνητικά ινστιτούτα, μετά την υπαγωγή της ΓΓΕΤ στο Υπουργείο Παιδείας.

Δυστυχώς, επίσης, δεν υπήρχε μέχρι σήμερα καμιά υποδομή για ηλεκτρονική υποβολή των προτάσεων, κάτι που είναι πλέον καθιερωμένο στις περισσότερες χώρες του εξωτερικού. Χρειάστηκε να αναπτυχθεί ειδική πλατφόρμα για την υποβολή των περιλήψεων. Είναι προφανές ότι η ηλεκτρονική υποβολή στα αγγλικά όχι μόνο βελτιώνει την ουσία της αξιολόγησης αλλά επιταχύνει και τις σχετικές διαδικασίες.

Ελπίζεται ότι όλοι οι ενδιαφερόμενοι αντιλαμβάνονται τις δυσκολίες που υφίστανται τόσο από πλευράς διοικητικών υποδομών, αλλά και από πλευράς προϋποθέσεων για να ολοκληρωθούν σωστά οι διαδικασίες.

Οι αναγκαίες προσαρμογές

Λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις και τα σχόλια που έχουν διατυπωθεί σε σχέση με τα νέα δεδομένα και την ανάγκη να επιταχυνθούν και να βελτιωθούν οι διαδικασίες, η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου οδηγήθηκε στις παρακάτω αποφάσεις.

- 1) Να παραταθεί η υποβολή των περιλήψεων στα αγγλικά μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 2010.
- 2) Να δοθεί η δυνατότητα επικαιροποίησης των υποβληθεισών προτάσεων ώστε να ληφθούν υπόψη όλες οι εξελίξεις που έχουν εν τω μεταξύ προκύψει.
- 3) Να δοθούν διευκρινιστικές απαντήσεις για όλα τα ερωτήματα που έχουν διατυπωθεί μέχρι σήμερα σε σχέση με την υποβολή των περιλήψεων.
- 4) Η πρώτη φάση της αξιολόγησης να γίνει με βάση τις περιλήψεις που θα υποβληθούν και να προχωρήσουν στην δεύτερη φάση της αξιολόγησης οι προτάσεις εκείνες που θα επιλεγούν από την πρώτη φάση.
- 5) Για όσες προτάσεις προκριθούν από την πρώτη φάση αξιολόγησης, θα ζητηθεί να συμπληρωθεί σε ειδική ηλεκτρονική πλατφόρμα η εκτενής πρόταση στα αγγλικά, όχι όμως σε έκταση 150 ή 200 σελίδων, αλλά σε περιορισμένη έκταση σύμφωνα και πάλι με τις προδιαγραφές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας.
- 6) Η υποβολή των προτάσεων στη δεύτερη αυτή φάση θα ολοκληρωθεί σε ένα μήνα από την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της πρώτης φάσης.

Πιστεύεται ότι με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η αξιοκρατική αξιολόγηση, επιταχύνονται οι σχετικές διαδικασίες, ικανοποιούνται τα σημαντικότερα από τα αιτήματα που έχουν διατυπωθεί αλλά και το κυριότερο, οδηγούμεθα σε μια αξιολόγηση που όχι μόνο θα επιβραβεύει τις καλύτερες προτάσεις, αλλά θα αναδείξει και τους ερευνητές εκείνους που θα μπορούν να σταθούν ανταγωνιστικά σε διεθνές επίπεδο. Οι αξιολογητές των προτάσεων θα προέλθουν από μητρώα αξιολογητών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και χωρών που έχουν ήδη υιοθετήσει την πρακτική των διεθνών αξιολογήσεων.

Το σημαντικότερο ίσως είναι ότι οι παραπάνω προσαρμογές θα αποτελέσουν και το τέλος μιας πρακτικής μη διαφανούς και περιορισμένης διαφάνειας και αξιοπιστίας διαδικασίας αξιολόγησης ερευνητικών προτάσεων και θα οδηγήσουν σε ταχύτερες και αξιοκρατικότερες αξιολογήσεις στο μέλλον για το καλό της έρευνας στην χώρα.

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ